

TEKOÄLY SUOMALAISSA KIRJASTOISSA 2026

Valtakunnallinen katsaus osaamiseen, käyttöön, mahdollisuuksiin ja
huolenaiheisiin

Kyselytutkimuksen analyysi ja raportti

575 kirjastoalan ammattilaisen vastaukset

29. KESÄKUUTA 2026
HELSINGIN KAUPUNGINKIRJASTO
Tekoälyhanke (VAKE)

Sisällys

1. Raportin tiivistelmä ja keskeiset havainnot	3
2. Johdanto	4
3. Aineisto ja vastaajajoukko.....	5
3.1 Vastaajien jakautuminen alueittain	5
3.2 Kirjaston sijainti ja kunnan koko	5
3.3 Kokemus kirjastoalalta	6
3.4 Vastaajien työtehtävät.....	6
4. Tekoälyn tuntemus ja osaaminen	7
4.1 Tekoälyn tuttuus	8
4.2 Oman osaamisen arviointi.....	8
4.3 Koulutus tekoälystä.....	9
5. Tekoälyn käyttö työssä	9
5.1 Kuinka yleistä käyttö on	9
5.2 Käytetyt työkalut	10
5.3 Mihin tekoälyä käytetään.....	11
5.4 Tiedonhaku ja tiivistäminen	12
6. Organisaation rooli ja pelisäännöt.....	12
6.1 Suhtautuminen omassa kunnassa	12
6.2 Ohjeet ja linjaukset	13
6.3 Kokemus käytön luvasta	14
6.4 Kielletyt työkalut.....	14
7. Missä tekoälystä koetaan olevan hyötyä	15
7.1 Arjen helpottaminen.....	15
7.2 Mistä hyöty arkityössä koostuu	15
7.3 Kolme tapaa suhtautua hyötyihin.....	16
8. Riskit ja huolet.....	16
8.1 Mikä huolettaa eniten.....	16
8.2 Avoimissa vastauksissa esiin nousseet huolet.....	17
8.3 Kriittinen ääni	18
9. Koulutustarpeet ja toiveet	19
9.1 Mistä halutaan oppia	19
9.2 Avoimissa vastauksissa esiin nousseet toiveet.....	19
9.3 Sopivimmat koulutusmuodot.....	20
10. Millaista tukea tarvitaan	21

11. Muita ajatuksia, toiveita ja huolia	21
12. Johtopäätökset	23
13. Menetelmälliset huomiot	25

1. Raportin tiivistelmä keskeiset havainnot

Tekoäly on löytänyt tiensä kirjastojen arkeen nopeasti, mutta sen rooli on edelleen hyvin vaihteleva. Osalle se on jo luonteva osa päivittäistä työtä, toisille se on vielä uusi tai etäinen asia. Samalla keskustelu on siirtynyt itse teknologiasta kohti sen käyttöä ohjaavia kysymyksiä. Yhä useammin pohditaan, miten tekoälyä voi käyttää vastuullisesti ja turvallisesti niin, että se tukee kirjastojen perustehtävää. Kirjastoissa tekoäly ei rajoitu vain henkilöstön omaan työhön, vaan se näkyy myös asiakaspalvelussa, mediakasvatuksessa ja tekoälylukutaidon tukemisessa.

Tämä raportti perustuu 575 kirjastolaisen vastauksiin eri puolilta Suomea. Mukana on vastaajia kaikilta AKE-alueilta sekä hyvin erilaisista kirjastoista pienistä yksiköistä suuriin kaupunkeihin. Aineisto antaa näin laajan kuvan siitä, miten tekoäly näkyy arjessa erilaisissa tehtävissä ja toimintaympäristöissä.

Tarkoituksena ei ole ottaa kantaa siihen, pitäisikö tekoälyä käyttää, vaan kuvata sitä, miten sitä tällä hetkellä käytetään ja millaisia kokemuksia siihen liittyy. Vastaukset kertovat sekä hyödyistä että haasteista, mutta ennen kaikkea siitä, että tilanne on vielä muotoutumassa. Tekoäly ei ole enää uusi ilmiö, mutta sen käyttö ei ole vakiintunut osaksi kaikkien työtä. Kiinnostusta on paljon, mutta osaamisessa, käytännöissä ja organisaatioiden tuessa on edelleen suuria eroja.

Vastauksissa nousee esiin erityisesti se, että tekoälyä tarkastellaan kirjastotyössä vahvasti luotettavuuden, ammattietiikan, tietosuojan, tekijänoikeuksien ja ympäristövaikutusten näkökulmasta. Moni pohtii sitä, missä tehtävissä siitä on aidosti hyötyä ja miten se saadaan sovitettua kirjaston arvoihin. Samalla näkyy, että suurimmat työkalut ovat ChatGPT ja Copilot, mutta arjen tasolla erityisesti käännöstyökalut ovat monelle keskeisiä, etenkin kaksikielisissä ja monikielisissä asiakastilanteissa.

Käytännön työssä tekoälyä hyödynnetään ennen kaikkea tekstien kirjoittamisessa, muokkaamisessa ja ideoinnissa sekä erilaisten materiaalien valmistelussa. Usein se toimii tukena ja apuna, eräänlaisena työparina, ei työn korvaajana. Sisältötyössä, kuten tapahtumien suunnittelussa ja kirjavinkkauksessa, se auttaa ideoinnissa ja valmistelussa, mutta lopullinen työ perustuu edelleen kirjastolaisten omaan osaamiseen ja asiakaskohtaamiseen.

Digiopastuksessa tekoäly on jo osa asiakastyön arkea. Vaikka työntekijä ei käyttäisi sitä itse aktiivisesti, hänen täytyy yhä useammin osata neuvoa asiakkaita sen käytössä ja arvioida sen tuottamaa tietoa. Tekoälylukutaidosta onkin tullut osa kirjaston peruspalvelua.

Huolenaiheet liittyvät ennen kaikkea tiedon luotettavuuteen, tietosuojaan, eettisiin kysymyksiin ja ympäristövaikutuksiin. Erityisesti ympäristökuorma nousee esiin poikkeuksellisen vahvasti verrattuna moniin muihin aloihin. Samalla vastauksissa näkyy myös se, että tekoälyyn suhtaudutaan monella tavalla: osa käyttää sitä aktiivisesti ja kehittää uusia tapoja hyödyntää sitä, osa etenee varovaisesti ja osa on jättäytynyt sen ulkopuolelle omista arvoistaan käsin.

Koulutuksen ja tuen tarve on selvä. Kaivataan ennen kaikkea käytännön esimerkkejä, arkeen sopivia toimintatapoja sekä ymmärrystä etiikasta, tekijänoikeuksista, tietosuojasta ja organisaatioiden linjauksista. Yhtä tärkeäksi nousee kokemus siitä, että oppiminen tapahtuu yhdessä ja että kollegoiden kokemukset ovat helposti saatavilla.

Raportin perusteella ratkaisevaa ei ole yksittäinen työkalu, vaan se, miten tekoäly saadaan osaksi arjen työtä niin, että siihen liittyy selkeys, tuki ja yhteinen ymmärrys. Kun käyttöönotto rakentuu näiden varaan, tekoäly voi parhaimmillaan tukea asiantuntijatyötä ja vapauttaa aikaa siihen, missä ihmisen osaaminen on edelleen korvaamatonta.

2. Johdanto

Viime vuosina tekoäly on noussut yhdeksi nopeimmin työelämää muuttavista teknologioista. Erityisesti generatiivisen tekoälyn yleistymisen on avannut uusia mahdollisuuksia tiedonhakuun, kirjoittamiseen, ideointiin, kääntämiseen ja moniin muihin asiantuntijatyön tehtäviin. Samalla se on herättänyt paljon keskustelua ja myös epävarmuutta. Miten tekoälyä kannattaa käyttää? Missä sen rajat kulkevat? Millaista osaamista sen hyödyntäminen edellyttää, ja miten se vaikuttaa työn tekemiseen tulevaisuudessa?

Kirjastoissa nämä kysymykset ovat erityisen ajankohtaisia. Kirjastojen tehtävänä on tarjota luotettavaa tietoa, edistää lukemista, tukea oppimista sekä vahvistaa kansalaisten tiedonhallinta-, media- ja tekoälylukutaitoa. Tekoäly liittyy kaikkiin näihin tehtäviin tavalla tai toisella. Se voi helpottaa henkilöstön omaa työtä, mutta samalla asiakkaat tarvitsevat yhä useammin apua tekoälyn käyttämisessä ja sen tuottaman tiedon arvioimisessa. Yhä useammin kirjastossa ei kysytä vain, mistä tietoa löytyy, vaan myös voiko tekoälyn antamaan vastaukseen luottaa.

Kirjastoille teknologinen murros ei kuitenkaan ole uusi ilmiö. Vuosien varrella käyttöön ovat tulleet internet, verkkopalvelut, e-aineistot, omatoimikirjastot ja monet muut digitaaliset palvelut. Jokainen muutos on tuonut mukanaan uusia mahdollisuuksia, mutta myös tarpeen oppia uutta ja pohtia, miten teknologia tukee kirjaston perustehtävää. Tekoäly jatkaa tätä kehitystä, mutta samalla se herättää poikkeuksellisen paljon keskustelua esimerkiksi tiedon luotettavuudesta, tekijänoikeuksista, tietosuojasta, ympäristövaikutuksista ja työn muuttumisesta.

Tekoälyn käyttöönotto ei ole pelkästään tekninen kysymys. Se liittyy yhtä paljon organisaatioiden toimintatapoihin, henkilöstön osaamiseen, yhteisiin pelisääntöihin ja siihen, millaista tukea työntekijät saavat muutoksen keskellä. Siksi on tärkeää ymmärtää, miten kirjastojen henkilöstö itse kokee tämän muutoksen, millaisia kokemuksia tekoälyn käytöstä on jo kertynyt ja missä asioissa kaivataan vielä lisää osaamista, ohjeistusta tai keskustelua.

Tämä raportti tarjoaa ajantasaisen katsauksen siihen, missä vaiheessa suomalaiset kirjastot ovat tekoälyn hyödyntämisessä. Se perustuu 575 kirjastolaisen vastauksiin eri puolilta Suomea. Mukana on vastaajia kaikilta yhdeksältä kirjastojen alueellisen kehittämistehtävän (AKE) alueelta. AKE-kirjastot vastaavat omilla alueillaan yleisten kirjastojen osaamisen kehittämisestä, koulutuksesta ja yhteistyön tukemisesta, joten aineisto kattaa koko Suomen kirjastokentän. Vastauksia saatiin niin pienistä yhden työntekijän lähikirjastoista kuin suurista kaupunkikirjastoistakin sekä hyvin erilaisista työtehtävistä.

Raportin tarkoituksena ei ole arvioida, onko tekoäly hyvä vai huono asia tai kuinka paljon sitä pitäisi käyttää. Tavoitteena on kuvata mahdollisimman monipuolisesti kirjastolaisten omia kokemuksia, näkemyksiä ja tarpeita. Kyselyssä selvitettiin, miten tekoälyä tällä hetkellä hyödynnetään, millaisia hyötyjä ja haasteita sen käyttöön liittyy, millaista osaamista henkilöstö kokee tarvitsevansa ja miten organisaatioiden käytännöt vaikuttavat tekoälyn hyödyntämiseen arjessa.

Raportti yhdistää kyselyn määrälliset tulokset ja avoimissa vastauksissa esiin nousseet kokemukset. Tilastot kertovat, kuinka yleisiä eri ilmiöt ovat, mutta avoimet vastaukset näyttävät, miten ne näkyvät käytännön työssä ja millaisia ajatuksia niiden taustalla on. Yhdessä ne muodostavat kokonais kuvan siitä, missä vaiheessa kirjastoalan tekoälykehitys tällä hetkellä on ja millaisia kysymyksiä sen seuraaviin askeliin liittyy.

3. Aineisto ja vastaajajoukko

Kyselyyn vastasi 575 kirjastoalan työntekijää eri puolilta Suomea. Mukana on kaikki yhdeksän AKE-aluetta sekä hyvin erilaisia kirjastoja, pienistä maaseutukirjastoista, joissa yksi ihminen tekee kaikkea hyllytyksestä viestintään, aina suuriin kaupunginkirjastoihin, joissa työ on jaettu selkeästi erikoistuneisiin tehtäviin. Tämä moninaisuus on tärkeää, sillä tekoälyn rooli ja merkitys näyttäytyvät hyvin erilaisina riippuen siitä, millaisessa kirjaston arjessa sitä tarkastellaan.

3.1 Vastaajien jakautuminen alueittain

Vastaajat jakautuivat alueittain alla olevan taulukon mukaisesti. Eniten vastauksia tuli niiltä alueilta, joilla kirjastoalan työntekijöitä on muutenkin eniten. Siksi jakauma seuraa melko hyvin alan yleistä työntekijäjakaumaa eri puolilla Suomea.

AKE-alue	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Porvoo	121	21,0 %
Turku	109	19,0 %
Lahti	94	16,4 %
Vaasa	87	15,1 %
Tampere	72	12,5 %
Rovaniemi	34	5,9 %
Oulu	27	4,7 %
Kuopio	17	3,0 %
Joensuu	14	2,4 %
Yhteensä	575	100 %

3.2 Kirjaston sijainti ja kunnan koko

Lähes puolet vastaajista työskentelee yli 50 000 asukkaan kunnissa. Loput sijoittuvat keskisuuriin ja pieniin kuntiin.

Kunnan koko	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Alle 5 000 asukasta	51	8,9 %
5 000–10 000 asukasta	76	13,2 %
10 000–50 000 asukasta	175	30,4 %
Yli 50 000 asukasta	273	47,5 %

Yli viidesosa vastaajista työskentelee alle 10 000 asukkaan kunnissa. Pienissä kirjastoissa sama työntekijä voi vastata asiakaspalvelusta, kokoelmista, viestinnästä, tapahtumista ja digituesta. Tällaisessa arjessa tekoälyyn liittyvät kysymykset näyttäytyvät eri tavalla kuin suurissa kirjastoissa, joissa asiantuntijoita ja tukea on enemmän. Koulutusmahdollisuudet, ohjeistus ja vertaistuki ovat usein rajallisempia, jolloin uusien työkalujen käyttöönotto jää pitkälti yksittäisten työntekijöiden oman kiinnostuksen ja aktiivisuuden varaan. Samalla epävarmuus siitä, mitä tekoälyä saa käyttää ja millä tavoin, korostuu helposti.

3.3 Kokemus kirjastoalalla

Työkokemuksen osalta vastaajat edustavat koko kirjastoalaa uransa eri vaiheissa. Mukana on niin alalle hiljattain tulleita kuin pitkän uran tehneitä ammattilaisia. Hieman yli puolet vastaajista on työskennellyt kirjastoalalla yli kymmenen vuotta ja noin kolmasosa yli kaksikymmentä vuotta. Tulokset osoittavat, että tekoäly koskettaa koko henkilöstöä eikä ole vain nuorempien työntekijöiden tai uransa alkuvaiheessa olevien asia. Kyselyn perusteella kiinnostus, pohdinnat ja koulutustarpeet ulottuvat koko alalle työkokemuksesta riippumatta.

Kokemus kirjastoalalla	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Alle 5 vuotta	121	21,0 %
5–10 vuotta	120	20,9 %
11–20 vuotta	159	27,7 %
Yli 20 vuotta	175	30,4 %

3.4 Vastaajien työtehtävät

Vastaajat saivat valita kaikki omaan työkuvaansa kuuluvat tehtävät, joten sama henkilö voi näkyä useassa eri vastausvaihtoehdossa. Tämä kuvaa hyvin kirjastotyön monipuolisuutta. Harvan työ koostuu vain yhdestä tehtävästä, vaan asiakaspalvelun rinnalla tehdään esimerkiksi kokoelmatyötä, viestintää, tapahtumien järjestämistä, digiopastusta, kehittämistyötä tai esihenkilötehtäviä.

Yleisimmät työtehtävät liittyvät kirjaston perustehtäviin, kuten asiakaspalveluun, opastukseen, hyllytykseen ja kokoelmatyöhön. Niiden rinnalla suuri osa vastaajista työskentelee myös tehtävissä, joissa tuotetaan sisältöjä, suunnitellaan tapahtumia tai tuetaan asiakkaiden digitaitoja.

Työnkuvien moninaisuus auttaa myös ymmärtämään, miksi suhtautuminen tekoälyyn vaihtelee. Tekoäly tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia riippuen siitä, millaisia työtehtäviä arkeen kuuluu. Viestintää tekevä tai tapahtumia suunnitteleva voi hyödyntää sitä esimerkiksi ideoinnissa ja tekstien työstämisessä, kun taas asiakaspalvelussa, kokoelmatyössä tai aineiston käsittelyssä korostuvat toisenlaiset tarpeet ja käytötavat. Näin tekoälyn hyödyllisyys rakentuu pitkälti työnkuvan mukaan.

Työtehtävä	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Asiakaspalvelu	512	89,0 %
Asiakkaiden opastus ja neuvonta	484	84,2 %
Hyllytys ja logistiikkatehtävät	450	78,3 %
Kokoelmatyö (poistot, varastointi)	414	72,0 %
Tietopalvelu	413	71,8 %
Tapahtumatuotanto	294	51,1 %
Digiopastus	294	51,1 %
Sidosryhmäyhteistyö	277	48,2 %
Viestintä ja markkinointi	273	47,5 %
Kehittämistehtävät	234	40,7 %
Aineiston valinta ja hankinta	233	40,5 %
Koulu- ja päiväkotiyhteistyö	219	38,1 %
Lastenkirjastotyö	206	35,8 %
Kirjavinkkaus	192	33,4 %
Nuortenkirjastotyö	186	32,3 %
Erityisryhmien palvelut	117	20,3 %
Esihenkilö- ja johtotehtävät	114	19,8 %
Aineiston kuvailu ja luettelointi	112	19,5 %
Muuta	61	10,6 %

Avoimissa vastauksissa nousi esiin myös useita työtehtäviä, jotka eivät sisällyneet valmiisiin vastausvaihtoehtoihin. Näitä olivat esimerkiksi kirjastoautotyö, ICT- ja järjestelmävastuut, kotipalvelu ikäihmisille ja liikuntarajoitteisille, kotiseutukokoelmien hoitaminen, lukutaitotyö, kaukopalvelu sekä kielikahvilat vieraskielisille kuntalaisille. Vastaukset kertovat, kuinka laaja ja monipuolinen kirjastoalan työnkuva nykyisin on. Samalla ne havainnollistavat, ettei tekoälylle ole olemassa yhtä yhteistä käyttötapaa. Sen hyödyllisyys riippuu pitkälti siitä, millaisia työtehtäviä työntekijän arkeen kuuluu ja millaisia tarpeita niihin liittyy.

4. Tekoälyn tuntemus ja osaaminen

Tekoäly on vastaajille jo varsin tuttu ilmiö. Lähes yhdeksän kymmenestä arvioi tuntevansa sen ainakin jossain määrin, mikä kertoo siitä, että tekoäly on vakiinnuttanut paikkansa myös kirjastoalan keskusteluissa. Se ei ole enää vain uusi teknologia, vaan aihe, joka näkyy yhä useammin työssä, koulutuksissa ja julkisessa keskustelussa.

Tekoälyn tunteminen ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin sen sujuva hyödyntäminen. Vaikka perusajatus on monelle tuttu, käytännön osaamisessa ja käyttökokemuksessa on edelleen suuria eroja. Osa hyödyntää

tekoälyä työssään monipuolisesti, kun taas toisille sen käyttö on jäänyt satunnaisiin kokeiluihin tai pelkästään yleisen keskustelun tasolle.

4.1 Tekoälyn tuttuus

Yli puolet vastaajista arvioi tuntevansa tekoälyn jonkin verran. Tämä kertoo siitä, että aihe on tullut tutuksi useimmille ainakin yleisellä tasolla, vaikka oma osaaminen koetaan vielä usein melko perustasoiseksi. Tulokset osoittavat myös, että tekoäly koskettaa koko kirjastoalaa. Kiinnostus ja tarve ymmärtää sen mahdollisuuksia eivät rajoitu tiettyyn ikä- tai kokemustaan, vaan ne näkyvät niin uransa alussa olevien kuin pitkään alalla työskennelleiden vastauksissa.

Tuttuuden taso	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Ei lainkaan	16	2,8 %
Hieman	308	53,6 %
Melko hyvin	203	35,3 %
Erittäin hyvin	48	8,3 %

4.2 Oman osaamisen arviointi

Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan omaa tekoälyosaamistaan, tulokset olivat hyvin samansuuntaisia. Useimmat kokevat osaavansa perusteet ja ovat ehtineet kokeilla tekoälyä ainakin jonkin verran, mutta vain harva arvioi hallitsevansa sen käytön todella hyvin. Toisaalta myös täysin kokemattomia on melko vähän. Kokonaisuutena vastausten perusteella kirjastoalalla ollaan vaiheessa, jossa tekoäly tunnetaan jo melko hyvin, mutta sen sujuva hyödyntäminen työssä on vasta vähitellen yleistymässä.

Osaamistaso	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Ei vielä osaamista	32	5,6 %
Perusymmärrys (tiedän mistä on kyse)	216	37,5 %
Osaan käyttää joitakin työkaluja	292	50,8 %
Hyödynnän tekoälyä sujuvasti työssäni	35	6,1 %

Keskeinen havainto on, että suurin osa vastaajista on jo tutustunut tekoälyyn, mutta sen käyttö ei ole vielä vakiintunut osaksi arjen työtä. Vain pieni osa kertoo, ettei osaa käyttää tekoälyä lainkaan. Noin puolet hyödyntää yksittäisiä tekoälytyökaluja, mutta käyttö on vielä satunnaista eikä sitä koeta luontevaksi osaksi omaa työskentelyä. Sujuvasti ja monipuolisesti tekoälyä työssään hyödyntäviä on vielä vähän, noin kuusi prosenttia vastaajista.

Tulokset osoittavat, että suurin kehittämispotentiaali on juuri niiden työntekijöiden joukossa, jotka tuntevat tekoälyn perusteet ja ovat jo kokeilleet sitä, mutta eivät ole vielä löytäneet sille pysyvää paikkaa

omassa työssään. Heille ratkaisevaa ei välttämättä ole perustiedon lisääminen, vaan käytännönläheinen tuki, konkreettiset esimerkit ja mahdollisuus kokeilla tekoälyä turvallisesti. Juuri tällainen tuki voi auttaa siirtymään satunnaisesta kokeilusta luontevaksi osaksi päivittäistä työskentelyä.

4.3 Koulutus tekoälystä

Tekoälyyn liittyvän koulutuksen saatavuudessa on vastaajien välillä selviä eroja. Reilu kolmasosa ei ole saanut aiheesta lainkaan koulutusta. Samaan aikaan yli 40 prosenttia on osallistunut alueellisten kehittämiskirjastojen (AKE-kirjastojen), oman organisaation tai muiden toimijoiden järjestämiin koulutuksiin. Tämä kertoo siitä, että mahdollisuudet kehittää osaamista eivät ole jakautuneet henkilöstön kesken tasaisesti.

Koulutuksen lähde	Vastaajia (n)	Osuus (%)
En ole saanut mitään koulutusta	204	35,5 %
Kyllä (AKEn, kunnan tai muun kautta)	246	42,8 %
Olen opetellut itse	125	21,7 %

Aineistosta nousee esiin joukko vastaajia, jotka ovat opetelleet tekoälyn käyttöä pitkälti itse. Heissä on usein myös niitä, jotka käyttävät sitä aktiivisimmin. Monia on vienyt eteenpäin ihan puhdas kiinnostus ja halu kokeilla uusia työkaluja omatoimisesti.

Toisessa ääripäässä on noin kolmasosa vastaajista, joka ei ole saanut lainkaan tekoälykoulutusta. Ero ryhmien välillä ei kuitenkaan näytä liittyvän niinkään osaamiseen tai kyvykkyyteen, vaan siihen, millaisia mahdollisuuksia työpaikalla on ollut tarjolla. Tämä tekee tilanteesta jossain määrin toiveikkaan, koska siihen voi vaikuttaa koulutuksella ja tuella. Käyttö ja koettu osaaminen kulkevat käsi kädessä, sillä mitä varmemmaksi vastaaja kokee itsensä, sitä todennäköisemmin hän käyttää tekoälyä myös työssään. Useimmiten kyse ei siis ole haluttomuudesta vaan epävarmuudesta, joka helpottaa sitä mukaa kun kokemusta kertyy.

Sen sijaan kunnan koolla tai työvuosien määrällä ei näytä olevan juuri merkitystä. Tekoälyä käyttävät niin pienissä kuin suurissakin kirjastoissa ja kaikenikäiset työntekijät. Tärkeimmäksi tekijäksi nousee lopulta se, onko työssä tilaa kokeilla uusia työkaluja rauhassa ilman pelkoa siitä, että tekee jotain väärin.

5. Tekoälyn käyttö työssä

5.1 Kuinka yleistä käyttö on

Tekoäly on löytänyt tiensä kirjastoihin, mutta useimmilla sen käyttö on vielä satunnaista eikä se ole vakiintunut osaksi työarkea. Lähes kolmasosa vastaajista kertoo, ettei ole käyttänyt tekoälyä työssään kertaakaan. Toisaalta noin kaksi kolmesta on ainakin kokeillut sitä, mikä kertoo selkeästä kiinnostuksesta ja halusta tutustua uusiin työkaluihin. Monelle ratkaisevaa näyttää olevan se, kuinka helppoa ensimmäisten kokeilujen tekeminen on.

Käyttötaso	Vastaajia (n)	Osuus (%)
En ole käyttänyt	183	31,8 %
Olen kokeillut	175	30,5 %
Käytän satunnaisesti	156	27,1 %
Käytän säännöllisesti	61	10,6 %

Varsinainen ero näkyy siinä, kuinka moni käyttää tekoälyä säännöllisesti. Kokeilijoita ja satunnaiskäyttäjiä on paljon, mutta aktiivisia käyttäjiä vain hieman yli kymmenesosa vastaajista. Moni on tutustunut esimerkiksi ChatGPT:hen tai Copilotiin, kokeillut niitä muutaman kerran ja todennut ne kiinnostaviksi, mutta käyttö ei ole vielä juurtunut osaksi arkea.

Taustalla on usein samoja tekijöitä, jotka näkyvät myös osaamiseen liittyvissä vastauksissa. Tekoälyn tuottamiin vastauksiin ei aina täysin luoteta, työkalujen käyttö tuntuu vielä epävarmalta tai ei ole selvää, miten niiden käyttöön suhtaudutaan omalla työpaikalla. Ensimmäinen kokeilu syntyy monelle melko helposti, mutta siirtyminen siitä säännölliseen käyttöön on selvästi pidempi ja hitaampi prosessi.

5.2 Käytetyt työkalut

Avoimissa vastauksissa mainittiin kymmeniä erilaisia tekoälytyökaluja, mutta kaksi nousi selvästi esiin yli muiden. Copilot ja ChatGPT ovat tällä hetkellä ne keskeisimmät työkalut, joiden varaan valtaosan kokemukset ja käsitykset tekoälystä rakentuvat.

Yleisimmin mainitut työkalut

- Microsoft Copilot on selvästi yleisin työkäytössä. Monessa kunnassa se on ainoa, jonka käyttöön työnantaja antaa luvan.
- ChatGPT on se, jota kokeillaan vapaalla ja omalla ajalla. Töissä sen käyttö on usein epävirallista tai kiellettyä.
- Käännöstyökalut, kuten DeepL, Google-kääntäjä ja Google Lens, ovat monelle se kaikkein hyödyllisin apu arjessa, etenkin asiakaspalvelussa.
- Canvan tekoälyominaisuuksia käytetään kuvien ja viestintämateriaalien tekoon.
- Google Gemini ja Perplexity kasvattavat käyttäjäkuntaansa, jälkimmäinen erityisesti tiedonhaussa.
- Kirjasto- ja tutkimuskäyttöön nimettiin erikoistuneempia työkaluja, kuten NotebookLM, FintoAI ja asiasanoitukseen tarkoitettu Annif.
- Deepseek mainittiin, mutta se on monessa kunnassa kielletty.

Copilotin vahva asema näyttää liittyvän ennen kaikkea siihen, että se on monessa kunnassa helposti saatavilla ja sisältyy Microsoft 365 -ympäristöön. Usein se on myös ainoa tekoälytyökalu, jolle on määritelty selkeät pelisäännöt. ChatGPT puolestaan on monelle tuttu omien kokeilujen ja vapaa-ajan käytön kautta. Tämä näkyy myös arjen käytännöissä. Sama henkilö saattaa hyödyntää työssä yhtä työkalua ja vapaa-ajalla toista, eikä valinta aina perustu siihen, mikä olisi tehtävään sopivin, vaan siihen, mikä on ylipäätään mahdollista tai sallittua käyttää.

Käännöstyökalujen suosio kertoo puolestaan paljon kirjastojen arjesta. Asiakkaita palvellaan yhä useammilla kielillä, ja tilanteita, joissa yhteistä kieltä ei löydy, tulee vastaan säännöllisesti. Näissä hetkissä käännöstyökalut tarjoavat nopean ja käytännöllisen ratkaisun. Niiden tuottamaa sisältöä on myös melko helppo arvioida ja tarvittaessa tarkistaa, mikä madaltaa niiden käyttöön liittyvää kynnystä.

Monelle kääntäminen onkin luonteva tapa tutustua tekoälyyn. Siinä ei yleensä nouse esiin samoja epävarmuuksia kuin esimerkiksi tekstien tai kuvien tuottamisessa, joten kokeileminen tuntuu usein turvallisemmalta ensiaskeleelta. Samalla on kuitenkin hyvä huomioida, että käännökset eivät aina ole täysin luotettavia tai sanatarkasti oikein, joten niitä ei voi käyttää sellaisenaan ilman tarkistamista.

5.3 Mihin tekoälyä käytetään

Niissä kirjastoissa, joissa tekoälyä jo käytetään, sen rooli on ennen kaikkea hyvin käytännönläheinen. Sitä ei nähdä päätöksentekijänä tai asiantuntijan korvaajana, vaan työkaluna, joka helpottaa ja nopeuttaa arjen työtehtäviä. Käyttö painottuu erityisesti kääntämiseen sekä erilaisten tekstien kirjoittamiseen, muokkaamiseen ja viimeistelyyn.

Käyttöalue	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Käännökset	329	57,2 %
Tekstien ideointi ja muokkaus	306	53,2 %
Erilaisten materiaalien suunnittelu	214	37,2 %
Tiedonhaku ja sisällön tiivistäminen	207	36,0 %
Viestintä ja markkinointi	164	28,5 %
En näe käyttöä omassa työssäni tällä hetkellä	114	19,8 %
Asiakaspalvelun tukena	110	19,1 %
Muuta	64	11,1 %

Vastaajien suhtautuminen tekoälyn mahdollisuuksiin on pääosin myönteistä. Hyödyistä korostuvat erityisesti ajansäästö, työn sujuvoittaminen ja rutiinitehtävien keventyminen. Moni kokee saavansa siitä apua esimerkiksi tekstien luonnosteluun, tiedon jäsentämiseen ja uusien ideoiden kehittelyyn.

Samalla vastauksista välittyy selkeä ajatus siitä, että tekoäly nähdään ennen kaikkea työparina. Sen tehtävä on tukea omaa osaamista ja helpottaa työskentelyä, mutta vastuu arvioinnista, päätöksistä ja lopputuloksesta säilyy aina ihmisellä.

Moni arvioi tekoälyn muuttavan kirjastotyötä tulevina vuosina, mutta muutosta ei juurikaan nähdä uhkana ammattitaidolle. Pikemminkin se korostaa taitoja, joita tekoäly ei voi korvata, kuten kriittistä tiedon arviointia, tiedonhallintaa, vuorovaikutusta ja asiakaskohtaamisia.

Kokonaisuutena tekoäly näyttäytyy työvälineenä, jolla on potentiaalia helpottaa työtä ja vapauttaa aikaa muihin tehtäviin. Hyödyt eivät kuitenkaan synny itsestään, vaan ne edellyttävät riittävää osaamista sekä ymmärrystä siitä, mihin tekoäly soveltuu hyvin ja missä sen käyttö vaatii erityistä harkintaa.

5.4 Tiedonhaku ja tiivistäminen

Tiedonhaussa kirjastolaiset ovat selvästi varovaisempia kuin kirjoittamisessa, mikä tuntuu myös ammatillisesti luontevalta. Tekoälyä hyödynnetään kyllä tekstien tiivistämiseen ja jäsentämiseen, mutta harvemmin se korvaa varsinaista tiedonhakua. Lähdekritiikki ja tiedon luotettavuuden arviointi kuuluvat kirjastotyön ytimeen, eikä niitä haluta siirtää työkalulle, joka voi tuottaa myös virheellisiä tai keksittyjä vastauksia.

Käytännössä tekoälyä käytetään ennen kaikkea suurten tekstimassojen käsittelyssä. Pitkät raportit, kokouspöytäkirjat, kyselyvastaukset ja strategiadokumentit tiivistyvät sen avulla helpommin hahmotettavaan muotoon. Moni hyödyntää sitä myös silloin, kun etsitään vaikeasti löydettävää tietoa, kuten tiettyjä teoksia tai kirjailijoita, jotka eivät nouse esiin perinteisillä hauilla. Lisäksi se auttaa kirjavinkkilistojen kokoamisessa eri teemojen ja toiveiden pohjalta. Asiakaspalvelussa se voi toimia eräänlaisena lisämuistina ja tukea työntekijää aiheissa, joihin ei ole ehditty itse perehtyä. Arjen pienemmissä tehtävissä se näkyy myös oikolukuna, kielentarkistuksena ja Excel-kaavojen etsimisen apuna.

Suhtautumista yhdistää kuitenkin varovaisuus. Tekoälyn tuottamat vastaukset tarkistetaan lähes aina jälkikäteen, eikä niihin luoteta sellaisenaan. Osa vastaajista on vienyt käyttöä pidemmälle ja rakentanut omia ratkaisuja, kuten Copilot-agentteja sisällönkuvailun tueksi tai hyödyntänyt NotebookLM:ää yksittäisten dokumenttien tiivistämisessä, mutta tällaiset käyttäjät ovat vielä harvassa, vaikka kiinnostusta laajempaan kokeiluun selvästi on.

Kriittisimmät kokemukset liittyvät tiedonhakuun. Moni kokee tekoälyn vastaukset epäluotettaviksi tai sellaisenaan käyttökelvottomiksi, ja niiden tarkistamiseen voi mennä enemmän aikaa kuin itse hakutehtävän tekemiseen. Tästä huolimatta aineistosta nousee esiin varsin yhtenäinen näkemys siitä, että tekoäly toimii hyvin ideoinnin ja jäsentämisen apuna, mutta ei vielä luotettavana tietolähteenä. Tämä erottelu toistuu lähes kaikilla osa-alueilla.

6. Organisaation rooli ja pelisäännöt

Tässä luvussa tarkastellaan niitä tekijöitä, jotka käytännössä määrittävät, millaisissa rajoissa tekoälyä arjessa käytetään. Tekoälyn hyödyntäminen ei riipu pelkästään yksittäisen työntekijän osaamisesta tai asenteesta, vaan siihen vaikuttavat vahvasti myös työpaikan rakenteet ja toimintakulttuuri.

Käyttöä ohjaavat esimerkiksi organisaation omat linjaukset, saatavilla oleva tuki sekä se, kuinka selkeästi tekoälyn käyttö on ylipäättään sanoitettu osaksi työtä. Monille ratkaisevaa on myös se, kokeeko työntekijä voivansa kokeilla uusia työkaluja turvallisesti ja ilman pelkoa siitä, että tekee väärän valinnan.

6.1 Suhtautuminen omassa kunnassa

Suurin osa vastaajista arvioi, että heidän kunnassaan tekoälyyn suhtaudutaan myönteisesti tai melko myönteisesti. Samalla esiin nousee kuitenkin selvä epävarmuus, sillä huomattava osa ei osaa sanoa, millainen kunnan linja tai suhtautuminen tekoälyyn lopulta on.

Suhtautuminen	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Hyvin positiivinen	54	9,4 %
Melko positiivinen	206	35,8 %
Neutraali	148	25,7 %
Varovainen	62	10,8 %
Kielteinen	12	2,1 %
En osaa sanoa	93	16,2 %

Selvästi kielteinen suhtautuminen on vain noin pari prosenttia vastaajista. Sen sijaan suurempi kysymys liittyy epävarmuuteen, sillä noin kuudesosa ei tiedä, mikä kunnan linja asiassa on. Kun työntekijä ei tunne organisaationsa kantaa, hän jää helposti epäröimään, uskaltaako tekoälyä käyttää lainkaan ja onko sen käyttö toivottua vai ei. Tällainen epäselvyys voi hidastaa käyttöä yhtä tehokkaasti kuin suora kieltö, mutta paljon huomaamattomammin.

6.2 Ohjeet ja linjaukset

Ohjeiden tilanne näyttäytyy melko hajanaisena. Suurin yksittäinen ryhmä ei tiedä, onko kunnassa ylipäätään tekoälyn käyttöön liittyviä ohjeita. Selkeät ohjeet on käytössä vain reilulla neljäsosalla vastaajista, ja lähes yhtä moni kertoo, että ohjeita ei ole lainkaan tai ne ovat vasta valmistelussa.

Ohjeistuksen tila	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Kyllä, selkeät ohjeet	156	27,2 %
Ohjeet ovat työn alla	102	17,8 %
Ei ole ohjeita	96	16,8 %
En osaa sanoa	219	38,2 %

Ohjeiden kokonaiskuva jää osin epäselväksi, sillä suurin yksittäinen vastaus on ”en osaa sanoa”. Tämä kertoo todennäköisesti enemmän tiedonkulusta kuin varsinaisesta ohjeiden puuttumisesta. On mahdollista, että osassa kunnista ohjeita kyllä on olemassa, mutta ne eivät ole tavoittaneet kaikkia työntekijöitä tai eivät ole juurtuneet osaksi arjen työtä.

Niissä kunnissa, joissa ohjeita ei ole lainkaan, vastuu jää helposti yksittäiselle työntekijälle. Tällöin jokainen joutuu itse arvioimaan, mitä tietoja voi syöttää järjestelmiin, millaista työtä tekoälyllä voi tehdä ja mihin lopputulokseen voi laittaa oman nimensä. Tämä on paljon vaadittu yksittäiseltä työntekijältä.

6.3 Kokemus käytön luvasta

Lupakysymys kuvaa hyvin organisaatiotason tilannetta. Reilu puolet vastaajista kokee, että heillä on selkeä lupa käyttää tekoälyä työssään, mutta yli 40 prosentilla tilanne ei ole yhtä selvä. He ovat joko epävarmoja siitä, onko käyttö sallittua, tai kokevat, ettei lupaa ole annettu lainkaan.

Kokemus luvasta	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Kyllä, minulla on lupa	325	56,5 %
Kyllä, mutta en ole ihan varma	152	26,4 %
En tiedä	88	15,3 %
En koe käytön olevan sallittua	10	1,8 %

Tässä nousee esiin yksi keskeinen käytännön haaste. Moni työntekijä, jolla olisi sekä kiinnostusta että osaamista, jää epävarmuuden vuoksi odottavalle kannalle. Harva haluaa käyttää työaikaansa työkaluihin, joiden sallittavuus ei ole selvä. Selkeä lupa tai yhtä lailla selkeä kielto poistaisi monilta tämän epävarman välitilan. Hankalimmaksi tilanteen tekee kuitenkin hiljaisuus, jossa ohjeita ei ole eikä kukaan sano asiaa ääneen, jolloin jokainen joutuu tekemään omat tulkintansa.

6.4 Kielletyt työkalut

Noin kymmenesosa vastaajista kertoo, että heidän kunnassaan on kielletty jokin sellainen tekoälytyökalu, jota he itse pitäisivät hyödyllisenä työssään. Avoimista vastauksista välittyy kuva kunnista, joissa rajat sallittujen ja kiellettyjen työkalujen välillä vaihtelevat paljon, eikä linja ole aina työntekijöille selkeä.

Yleisin tilanne on se, että käyttö on rajattu Microsoftin Copilotiin, kun taas esimerkiksi ChatGPT ja muut vastaavat palvelut on kielletty tai niiden käyttöä ei suositella. Taustalla toistuvat erityisesti tietoturvaan liittyvät huolenaiheet sekä epävarmuus siitä, miten ja mihin organisaation tiedot palveluissa tallentuvat tai päätyvät.

Joissakin kunnissa myös Deepseek on erikseen kielletty, usein geopolitiisiin ja tietoturvaan liittyviin perusteisiin vedoten. Samoin tekoälyllä tuotetun kuvamateriaalin käyttö on rajattu useissa organisaatioissa, perusteluna viestinnän aitous ja eettinen kestävyys.

Canvan osalta kieltoja on yksittäisissä kunnissa, ja ne liittyvät tyypillisesti tietoturvariskeihin. Osa vastaajista kuvaa tilannetta jopa niin, että lähes kaikki hyödylliseksi koetut työkalut on suljettu tietosuojaan vedoten, mikä jättää työntekijälle epäselväksi, mitä käytännössä saa enää käyttää ja millä ehdoilla.

7. Missä tekoälystä koetaan olevan hyötyä

7.1 Arjen helpottaminen

Kun vastaajilta kysyttiin, missä tekoäly voisi helpottaa kirjaston arkea, esiin nousi ennen kaikkea arjen sujuvoittaminen. Toiveet kohdistuivat rutiinitehtäviin, ajankäytön helpottamiseen ja viestintään. Käytännössä kyse on tehtävistä, jotka vievät paljon työaikaa, mutta eivät vaadi varsinaista kirjastotyön erityisosaamista.

Hyötykohde	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Rutiinitehtävissä	260	46,3 %
Ajankäytössä	221	39,4 %
Viestinnässä	214	38,1 %
En näe merkittäviä hyötyjä vielä	175	31,2 %
Henkilöstön osaamisen tukena	169	30,1 %
Palvelujen kehittämisessä	106	18,9 %
Muuta	37	6,6 %

Tuloksista nousee esiin yksi aika selkeä havainto. Lähes kolmasosa vastaajista ei vielä näe tekoälyssä selkeää hyötyä omassa työssään. Tämä ei kuitenkaan näyttäyty varsinaisena vastahankaisuutena, vaan enemmän varovaisuutena ja odottavana asenteena.

Moni kaipaa konkreettisia esimerkkejä ja käytännön näyttöä, eikä ole vielä kohdannut tilannetta, jossa tekoäly olisi aidosti helpottanut oman työn arjen haasteita. Siksi vakuuttavinta ei useinkaan ole yleinen puhe teknologian mahdollisuuksista, vaan kollegan omaan työhön pohjautuva esimerkki siitä, miten jokin tehtävä on oikeasti helpottunut tekoälyn avulla.

7.2 Mistä hyöty arkityössä koostuu

Avoimet vastaukset tarkentavat hyvin sitä, missä tekoälyn hyödyt kirjastotyössä oikeastaan näkyvät arjessa. Vastauksissa toistuu useita teemoja, jotka nousevat esiin eri tehtävistä ja työympäristöistä riippumatta.

Kääntäminen korostuu ehkä kaikkein selkeimpänä ja käytännöllisimpänä hyötynä. Monissa kaksikielisissä kunnissa sama sisältö tuotetaan lähtökohtaisesti kahdella kielellä, mikä on aiemmin vienyt paljon työaikaa. Tekoälyn myötä käännöstyö on nopeutunut selvästi. Eräs vastaaja kuvasi, miten siihen kului ennen iso osa työpäivästä, mutta nyt työ hoituu huomattavasti nopeammin. Asiakaspalvelussa käännöstyökalut ovat myös konkreettinen apu tilanteissa, joissa yhteistä kieltä ei löydy. Samalla niiden etuna pidetään sitä, että lopputulos on helposti tarkistettavissa eikä jää epäselväksi, miten teksti on syntynyt.

Toinen selkeä kokonaisuus liittyy kirjoittamiseen, ideointiin ja tekstien työstämiseen. Tekoäly auttaa etenkin alkuun pääsemisessä ja pitkien tekstien jäsentämisessä. Sitä käytetään usein pohjien ja

luonnosten tekemiseen, joiden jälkeen ihminen viimeistelee sisällön. Moni kuvaa tätä luontevana työnjakona, jossa tekoäly tuottaa ensimmäisen version ja ihminen vastaa sisällön tarkkuudesta, sävystä ja lopullisesta laadusta.

Rutiinitehtävissä hyöty näkyy erityisesti ajansäästönä ja työn sujuvoittamisena. Kokousmuistiot tiivistyvät nopeammin, työvuorolistojen hahmottaminen helpottuu, Excel-kaavojen etsiminen nopeutuu ja erilaisten vastauspohjien laatiminen kevenee. Yhteinen ajatus on, että kun pienet ja toistuvat tehtävät hoituvat nopeammin, jää enemmän aikaa asiantuntijatyöhön ja asiakaskohtaamisiin.

Osa vastaajista näkee tekoälyllä roolin myös laajemmin kirjaston ydintoiminnoissa. Esimerkiksi kokoelmatyössä sitä voidaan hyödyntää poistolistojen, hankintojen tai aineiston analyysin tukena, ja käytössä on jo myös erikoistuneita ratkaisuja kuten asiasanoitukseen kehitetty Annif. Kirjavinkkauksessa tekoälyn nähdään auttavan erityisesti erikoisempien aiheiden tai genrejen ideoinnissa, vaikka samalla korostetaan, että kirjastonhoitajan oma ammattitaito ja lukemiseen perustuva asiantuntemus ovat edelleen korvaamattomia. Lisäksi useissa vastauksissa nousee esiin mediakasvatuksen näkökulma: kirjastolla voi olla tärkeä rooli siinä, että asiakkaita autetaan ymmärtämään tekoälyä ja arvioimaan sen tuottamaa sisältöä kriittisesti.

7.3 Kolme tapaa suhtautua hyötyihin

Kun hyötyjä koskevia vastauksia tarkastelee kokonaisuutena, ne jäsentyvät melko selkeästi kolmeen erilaiseen suhtautumistapaan.

Myönteiset, joita on noin 40 prosenttia vastaajista, näkevät tekoälyssä jo konkreettisia hyötyjä. He korostavat erityisesti ajansäästöä, viestinnän helpottumista, käännöstyön nopeutumista sekä rutiinitehtävien automatisointia. Tälle ryhmälle tekoäly on jo osa arjen työkalupakkia.

Noin 30 prosenttia vastaajista sijoittuu ryhmään, jota voi kuvata odottavaksi. He suhtautuvat mahdollisuuksiin myönteisesti periaatetasolla, mutta kaipaavat vielä käytännön esimerkkejä ennen kuin ottavat tekoälyn aktiiviseksi osaksi omaa työtään. Kyse ei ole niinkään vastustamisesta vaan varovaisuudesta ja tarpeesta nähdä hyödyt omassa arjessa.

Loput noin 30 prosenttia suhtautuu kriittisesti tai pidättyvästi. Tässä ryhmässä tekoälyn hyötyjä ei juuri nähdä tai niiden katsotaan jäävän haittojen varjoon. Perusteluina nousevat erityisesti ympäristövaikutukset, mutta myös eettiset kysymykset sekä pohdinta siitä, miten tekoäly sopii kirjaston perustehtävään.

8. Riskit ja huolet

8.1 Mikä huolettaa eniten

Riskeistä puhuttaessa vastaajilta löytyy yllättävän yhtenäinen näkemys siitä, että huolia kyllä on. Kaikki esitetyt vaihtoehdot saavat runsaasti kannatusta, mutta luotettavuus nousee selvästi kaikkein keskeisimmäksi huolenaiheeksi.

Riski tai huoli	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Luotettavuus	500	88,0 %
Tietosuoja ja tietoturva	427	75,2 %
Eettiset kysymykset	408	71,8 %
Energiankulutus ja ympäristövaikutukset	396	69,7 %
Erot henkilöstön osaamisessa	260	45,8 %
Työnkuvien muuttuminen	165	29,0 %
Muuta	45	7,9 %

Luotettavuus huolettaa lähes yhdeksää kymmenestä vastaajasta, mikä ei sinänsä ole yllättävää alalla, jossa työn ytimessä on tiedon oikeellisuus ja arviointi. Tässä aineistossa selkein erityispiirre liittyy kuitenkin ympäristöön. Lähes 70 prosenttia vastaajista nostaa esiin energian ja luonnonvarojen kulutuksen, mikä on moniin muihin aloihin verrattuna korkea osuus. Kirjastoalalla kestävyyttä tarkastellaan usein laajasti, ja se näkyy myös tässä: tekoälyn ympäristövaikutukset eivät jää sivuhuomioksi vaan ovat aidosti huolta herättävä kysymys.

Sen sijaan huoli oman työn katoamisesta jää selvästi pienemmäksi. Alle kolmasosa kokee sen merkittävänä huolena. Muutosta kyllä tunnistetaan, mutta sitä ei juurikaan nähdä suorana henkilökohtaisena uhkana.

8.2 Avoimissa vastauksissa esiin nousseet huolet

Valmiiden vaihtoehtojen lisäksi avoimissa vastauksissa nousi esiin myös sellaisia huolia, jotka eivät sellaisenaan sisältyneet kyselyn valmiisiin vastausvaihtoehtoihin, mutta jotka toistuivat eri muodoissa ja kuvastavat vastaajien pohdintaa tekoälyn käytöstä kirjastotyössä.

Tekijänoikeudet ovat yksi keskeisistä esiin nousevista teemoista. Erityisesti kuvageneraattoreihin liittyy kokemus siitä, että niiden tuottama sisältö perustuu taiteilijoiden työhön tavalla, joka herättää eettisiä kysymyksiä ja tuntuu monesta ongelmalliselta.

Toinen esiin nouseva huoli liittyy oman ajattelun ja osaamisen muutokseen. Osa vastaajista pohtii, voiko tekoälyn jatkuva käyttö heikentää kirjoittamista, kaventaa luovuutta tai vähentää tarvetta itsenäiseen ajatteluun sekä työntekijöiden että asiakkaiden kohdalla. Myös suurten teknologiayhtiöiden asema ja tekoälypalvelujen taustalla olevat intressit herättävät kysymyksiä. Vastauksissa pohditaan, kenen ehdoilla kehitystä ohjataan ja miten käyttäjien tuottamaa dataa hyödynnetään ja hallitaan.

Tiedon luotettavuuteen liittyvä epävarmuus nousee esiin useassa vastauksessa. Huolena on, että tekoälyn tuottama sisältö ja luotettava tieto voivat alkaa sekoittua tavalla, joka tekee erottamisesta entistä vaikeampaa arjen työssä. Hallusinaatiot eli virheelliset tai keksityt vastaukset ovat myös konkretisoituneet käytännön tilanteissa. Asiakkaille on voinut tulla vastaan tekoälyn tuottamaa tietoa, jonka perusteella on etsitty olemattomia kirjoja tai lähteitä, mikä tuo ilmiön hyvin konkreettiseksi osaksi kirjaston arkea.

Lisäksi vastauksissa nousee esiin huoli inhimillisen vuorovaikutuksen vähenemisestä. Automatisoinnin koetaan voivan vähentää kohtaamisia, jotka ovat monelle olennainen osa kirjastotyötä ja sen merkitystä asiakkaille.

8.3 Kriittinen ääni

Vaikka tekoäly on tullut monissa kirjastoissa osaksi arkea, sen käyttö ei ole vielä muodostunut luontevaksi osaksi kaikkien työpäivää. Vastauksia lukiessa huomaa nopeasti, ettei kyse ole siitä, että tekoälyä vastustettaisiin laajasti. Useammin taustalla on epävarmuus. Moni pohtii, voiko tekoälyyn luottaa, missä tilanteissa sitä kannattaa käyttää ja ennen kaikkea sitä, mitä omalla työpaikalla sen käytöstä ajatellaan. Jos yhteisiä pelisääntöjä ei ole tai ne ovat epäselviä, uusia työkaluja kokeillaan ymmärrettävästi varovasti.

Tekoälyn käyttöönotto näyttäytyy ennen kaikkea työyhteisön yhteisenä asiana eikä pelkästään yksittäisen työntekijän osaamisena. Kun käytettävissä on selkeät ohjeet, mahdollisuus kokeilla uusia työkaluja rauhassa ja kollegoita, joiden kokemuksista voi oppia, kynnys madaltuu selvästi. Jos taas jokainen joutuu itse arvioimaan, mikä on sallittua ja mikä ei, moni jättää tekoälyn mieluummin kokonaan käyttämättä.

Avoimista vastauksista käy myös ilmi, että kriittinen suhtautuminen tekoälyyn ei yleensä johdu siitä, että teknologia pelottaisi tai kiinnostusta puuttuisi. Pikemminkin vastaajat pohtivat sen vaikutuksia laajemmasta näkökulmasta ja suhteuttavat niitä kirjastotyön arvoihin.

Ympäristövaikutukset nousevat esiin yllättävän usein. Energiankulutus, veden käyttö ja datakeskusten kuormitus herättävät kysymyksiä siitä, ovatko tekoälyn hyödyt aina oikeassa suhteessa sen aiheuttamiin vaikutuksiin. Tämä näkökulma toistuu aineistossa niin usein, että siitä muodostuu yksi koko kyselyn tunnusomaisista piirteistä. Myös eettiset kysymykset herättävät pohdintaa. Erityisesti generatiivisen tekoälyn kouluttaminen tekijänoikeuden suojaamalla aineistolla mietityttää vastaajia. Moni kysyy, onko oikein hyödyntää palveluja, joiden taustalla voi olla kirjailijoiden, kuvittajien ja muiden tekijöiden työtä ilman heidän lupaansa tai korvaustaan.

Luotettavuus näkyy vastauksissa kaikkein konkreettisimpana huolenaiheena. Kirjastotyössä tiedon arviointi kuuluu ammattitaidon ytimeen, joten ei ole yllättävää, että juuri tähän suhtaudutaan varauksella. Useampi vastaaja kertoo tilanteista, joissa tekoäly on keksinyt olemattomia kirjoja, antanut virheellisiä lähteitä tai tuottanut muuten harhaanjohtavaa tietoa. Kun tällaisia tapauksia tulee vastaan asiakaspalvelussa, epäluottamus ei jää teoreettiseksi vaan muuttuu osaksi arjen kokemuksia.

Moni tarkastelee tekoälyä myös kirjaston perustehtävän näkökulmasta. Jos kirjaston tehtävänä on tarjota luotettavaa tietoa, edistää lukutaitoa ja vahvistaa ihmisten medialukutaitoa, on luontevaa pohtia, mikä generatiivisen tekoälyn paikka tässä kokonaisuudessa on. Samalla vastauksissa näkyy huoli suurten teknologiayhtiöiden kasvavasta vallasta, käyttäjistä kerättävästä datasta ja siitä, millaiset tavoitteet palvelujen kehittämistä lopulta ohjaavat.

Osa vastaajista pohtii myös sitä, miten tekoäly vaikuttaa ihmisten omiin taitoihin pidemmällä aikavälillä. Huolena on, että jatkuva tukeutuminen tekoälyyn voi vähitellen heikentää kirjoittamista, luovuutta ja omaa ajattelua. Tämä koskee vastaajien mielestä sekä kirjastojen henkilöstöä että asiakkaita.

Vastauksista välittyy kuitenkin se, ettei kriittisyys tarkoita automaattisesti kielteistä suhtautumista tekoälyyn. Samat ihmiset, jotka näkevät siinä paljon mahdollisuuksia, voivat olla samalla huolissaan sen ympäristövaikutuksista, luotettavuudesta tai eettisistä kysymyksistä. Kiinnostus ja kriittisyys kulkevat aineistossa usein rinnakkain, siksi kyselyn ehkä tärkein havainto on, ettei tekoälyn käyttöönotto ratkea pelkästään uusilla työkaluilla tai koulutuksella. Yhtä tärkeää on luoda työyhteisöihin tilaa keskustelulle, jossa myös epävarmuudet ja kriittiset näkökulmat voidaan ottaa vakavasti. Juuri niiden kautta löytyy todennäköisimmin sellaisia toimintatapoja, jotka tukevat kirjastojen perustehtävää ja tuntuvat henkilöstöstä perustelluilta. Tämä ajatus kulkee läpi koko aineiston.

9. Koulutustarpeet ja toiveet

9.1 Mistä halutaan oppia

Koulutustoiveista välittyy, että pelkkä työkalujen opettelu ei riitä. Moni haluaa toki oppia käyttämään tekoälyä sujuvammin omassa työssään, mutta yhtä tärkeäksi koetaan ymmärrys sen eettisistä, juridisista ja tietosuojaan liittyvistä kysymyksistä. Käytännön osaamisen rinnalle kaivataan varmuutta siitä, milloin tekoälyä voi käyttää, mitä sen käytössä pitää ottaa huomioon ja millaiset pelisäännöt ohjaavat kirjastotyötä.

Koulutusaihe	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Käytännön työkalut	350	66,7 %
Eettiset ja juridiset kysymykset	335	63,8 %
Kuntien linjaukset ja ohjeistukset	258	49,1 %
Perusteet	176	33,5 %
Asiakaspalvelussa hyödyntäminen	166	31,6 %
Muuta	37	7,0 %

Lähes puolet vastaajista toivoo selkeämpää tietoa oman organisaationsa linjauksista ja ohjeista. Toive kertoo siitä, että monelle on edelleen epäselvää, missä tekoälyn käytön rajat omassa työssä kulkevat. Epävarmuus ei siis aina johdu osaamisen puutteesta, vaan siitä, ettei tiedetä, mitä työpaikalla on sovittu tai mitä tekoälyn käytöstä ajatellaan. Tähän tarpeeseen vastaaminen ei edellytä uusia teknisiä koulutuksia, vaan ennen kaikkea selkeää viestintää ja helposti löydettäviä ohjeita.

9.2 Avoimissa vastauksissa esiin nousseet toiveet

Avoimista vastauksista välittyy varsin selkeä kuva siitä, mitä kirjastoissa tällä hetkellä kaivataan. Toiveet eivät kohdistu niinkään uusien työkalujen esittelyyn, vaan siihen, että tekoälyn käyttöä opittaisiin ymmärtämään osana omaa työtä. Moni haluaa tietää, missä tilanteissa tekoäly todella helpottaa arkea, missä sen käyttöön kannattaa suhtautua varauksella ja miten sitä voi hyödyntää turvallisesti ja vastuullisesti.

Erityisesti ympäristövaikutuksista halutaan enemmän luotettavaa tietoa. Aihe puhuttaa paljon, mutta moni kokee, että keskustelussa on enemmän mielipiteitä kuin faktoja. Useampi vastaaja kertoo kaipaavansa puolueetonta tietoa siitä, millaisia ympäristövaikutuksia tekoälyn käytöllä todellisuudessa on ja miten niitä pitäisi arvioida.

Myös kielimallien toimintaa halutaan ymmärtää nykyistä paremmin. Kun tietää, miksi tekoäly joskus tuottaa virheellisiä vastauksia tai esittää epävarmaa tietoa vakuuttavasti, sen vahvuuksia ja rajoituksia on helpompi arvioida omassa työssä. Moni kokee, että juuri tämä vähentäisi epävarmuutta tekoälyn käytössä enemmän kuin uusien työkalujen opettelu.

Vastauksista näkyy myös, kuinka paljon arvoa annetaan kollegoiden kokemuksille. Sen sijaan että koulutuksessa esiteltäisiin pelkästään uusia ominaisuuksia, moni haluaisi kuulla, miten tekoälyä on otettu

käyttöön muissa kirjastoissa ja millaisia kokemuksia siitä on kertynyt. Arjen esimerkit koetaan usein kaikkein hyödyllisimmiksi, koska niihin on helppo samaistua ja niitä on mahdollista soveltaa omassa työssä.

Asiakastyön näkökulma nousee esiin yhä useammin. Tekoäly näkyy asiakkaiden arjessa jo nyt, ja kirjastolaisilta odotetaan tukea sekä sen käytössä että sen tuottaman tiedon arvioinnissa. Siksi moni pitää tärkeänä, että myös mediakasvatukseen ja kriittiseen tiedon arviointiin liittyvää osaamista vahvistetaan.

Vastauksista huomaa myös, että koulutustarpeet eivät ole kaikille samanlaisia. Osa tarvitsee vielä perustietoa ja rohkaisua ensimmäisiin kokeiluihin, kun taas osa on jo valmis syventämään osaamistaan. Yhteistä lähes kaikille on kuitenkin yksi toive eli koulutuksen pitäisi lähteä kirjastojen omasta arjesta. Yleiset tekoälykurssit antavat hyvän perustan, mutta niiden rinnalle kaivataan esimerkkejä ja ratkaisuja, jotka liittyvät suoraan kirjastotyön käytännön tilanteisiin.

9.3 Sopivimmat koulutusmuodot

Koulutusmuodoista lyhyet webinaarit ovat selvästi suosituin vaihtoehto. Taustalla näkyy kirjastojen arki, jossa työpäivät rakentuvat asiakaspalvelun ympärille eikä pitkiin koulutuksiin ole aina helppo osallistua. Lyhyelle verkkokoulutukselle löytyy sen sijaan helpommin aikaa, ja sen voi usein sovittaa osaksi tavallista työpäivää. Tulokset osoittavat, että koulutuksen sisällön lisäksi myös toteutustavalla on suuri merkitys. Koulutuksen on oltava helposti saavutettavaa ja sovitettavissa osaksi työpäivää.

Koulutusmuoto	Vastaajia (n)	Osuus (%)
Lyhyet webinaarit	454	79,0 %
Itseopiskelumateriaalit	251	43,7 %
Liboppi	204	35,5 %
Aamukahvit AI-teemalla	179	31,1 %
Työpajat	121	21,0 %
Vertaisoppiminen	108	18,8 %
Seminaarit	84	14,6 %
Oppimispiirit	49	8,5 %
Muuta	38	6,6 %

Liboppi on monelle tuttu oppimisympäristö, ja sen nykyisiä tekoälysisältöjä pidetään hyvänä lähtökohdana. Moni kuitenkin toivoo, että sisältöjä laajennettaisiin ja syvennettäisiin. Perusteiden rinnalle kaivataan käytännönläheisiä esimerkkejä, jotka auttavat soveltamaan tekoälyä oman työn arjessa ja erilaisissa kirjastotyön tilanteissa.

Vastauksissa nousevat esiin myös tekoälyaiheiset kahvit ja muut vapaamuotoiset keskustelutilaisuudet. Niiden vahvuutena pidetään matalaa osallistumiskynnystä ja mahdollisuutta vaihtaa kokemuksia kollegoiden kanssa ilman, että mukana olijoilta odotetaan aiempaa osaamista tai kokemusta tekoälystä. Monelle juuri tällainen keskusteleva ja rento tapa oppia tuntuu luontevalta. Samalla pääsee kuulemaan,

miten tekoälyä hyödynnetään muissa kirjastoissa, mikä on toiminut hyvin ja millaisia haasteita käyttöönotossa on tullut vastaan. Juuri tällaiset arjen kokemukset rohkaisevat monia kokeilemaan uusia työkaluja myös omassa työssään.

10. Millaista tukea tarvitaan

Kun vastaajilta kysyttiin, millaista tukea he tarvitsevat tekoälyn käyttöön, vastaukset olivat poikkeuksellisen monipuolisia. Niistä huomaa, että kirjastoissa eletään hyvin erilaisissa tilanteissa. Osa on käyttänyt tekoälyä jo pitkään ja pohtii seuraavia kehitysaskeleita, kun taas toisille ensimmäiset kokeilut ovat vielä edessä. Siksi myöskään tuen tarve ei ole kaikille samanlainen.

Yksi aineiston kiinnostavimmista havainnoista on se, ettei kaikkia haasteita voi ratkaista koulutuksella. Osalle vastaajista kyse ei ole osaamisen puutteesta, vaan tietoisesta valinnasta. Arviolta 15–20 prosenttia suhtautuu generatiiviseen tekoälyyn kriittisesti esimerkiksi eettisten syiden, ympäristövaikutusten, tekijänoikeuksien tai omien arvojensa vuoksi. Näitä näkemyksiä ei pidä nähdä ongelmana, joka pitäisi korjata, vaan osana kirjastoalan monipuolista keskustelua.

Suurin osa vastaajista ei kuitenkaan kaipaa ensisijaisesti lisää uusia työkaluja. Enemmän toivotaan varmuutta siihen, että tekoälyä käytetään oikein ja turvallisesti. Vastauksissa toistuvat hyvin käytännönläheiset kysymykset. Mitä työkaluja työssä saa käyttää? Millaista tietoa niihin voi syöttää? Missä tilanteissa tekoälystä on oikeasti hyötyä ja milloin sitä kannattaa käyttää harkiten?

Moni korostaa myös sitä, ettei oppiminen tapahdu pelkästään koulutuksissa. Esihenkilöiltä toivotaan selkeitä linjauksia ja tukea, mutta yhtä tärkeinä pidetään kollegoita. Kokemusten vaihtaminen, onnistumisten ja epäonnistumisten jakaminen sekä toisten esimerkit auttavat monia enemmän kuin yksittäinen koulutuspäivä. Kun näkee, miten toinen kirjastolainen on ratkaissut jonkin käytännön ongelman tekoälyn avulla, oman kokeilun aloittaminen tuntuu huomattavasti helpommalta.

Kokonaisuutena vastaukset vievät samaan suuntaan. Kirjastoissa kaivataan selkeitä pelisääntöjä, käytännönläheistä koulutusta ja mahdollisuuksia oppia yhdessä. Tekninen osaaminen on tärkeää, mutta yhtä tärkeää on tietää, mitä omassa organisaatiossa saa tehdä, mistä saa tarvittaessa apua ja kenen kanssa omia kokemuksia voi jakaa.

11. Muita ajatuksia, toiveita ja huolia

Kyselyn viimeinen avoin kysymys antoi vastaajille mahdollisuuden kertoa ajatuksiaan omin sanoin. Juuri näissä vastauksissa näkyy ehkä kaikkein selvimmin kirjastojen arki. Ne eivät kerro vain siitä, mitä tekoälystä ajatellaan, vaan myös siitä, millaisia tilanteita työssä kohdataan, mikä herättää epävarmuutta ja mitä tulevaisuudelta toivotaan. Vastaukset ovat keskenään erilaisia, mutta niiden joukosta alkaa vähitellen hahmottua yhteisiä teemoja.

Moni kuvaa tilanteita, joissa tekoälyn virheet näkyvät jo asiakaspalvelussa. Kirjastoon tullaan kysymään kirjoja, joita ei ole olemassa, koska tekoäly on keksinyt niiden nimen tai kirjailijan. Opiskelijoiden töistä löytyy lähdeviitteitä, joita ei voi tarkistaa mistään, koska niitä ei todellisuudessa ole. Tällaiset tilanteet eivät ole vastaajien mielestä enää yksittäisiä poikkeuksia, vaan osa muuttuvaa arkea. Samalla ne muistuttavat siitä, että kirjastojen tehtävä ei ole muuttunut. Luotettavan tiedon etsiminen, arviointi ja

oikeiden lähteiden löytäminen ovat edelleen työn ydintä. Nyt niiden rinnalle on tullut myös tarve auttaa asiakkaita tunnistamaan, milloin tekoälyn tuottamaan vastaukseen kannattaa suhtautua kriittisesti.

Toinen usein esiin nouseva aihe on kirjastotyön asiantuntijuus. Vastauksissa korostuu ajatus siitä, että tekoäly voi tukea työtä, mutta se ei korvaa kirjastoammattilaisen osaamista. Kirjallisuuden tuntemus, tiedonhaun asiantuntemus, asiakkaan tilanteen ymmärtäminen ja vuorovaikutus ovat asioita, joiden ei uskota siirtyvän koneelle. Useampi vastaaja pohtii myös sitä, että julkisessa keskustelussa tekoälyyn kohdistuvat odotukset voivat antaa liian yksinkertaisen kuvan kirjastotyöstä ja jopa vähätellä sen vaativuutta. Eräs vastaaja tiivistää ajatuksen muutamaa sanaan toteamalla, että kirjastotyö on ennen kaikkea ihmistyötä.

Monissa kommentteissa pohditaan myös sitä, miten muutosta pitäisi johtaa. Tekoälyn käyttöönoton ei nähdä onnistuvan pelkästään sillä, että henkilöstölle tarjotaan uusia työkaluja. Vastaajat toivovat yhteisiä pelisääntöjä, aikaa opetella uutta ja mahdollisuuksia keskustella siitä, mihin tekoälyä kannattaa käyttää ja missä sen rajat kulkevat. Samalla tunnistetaan, että näkemykset vaihtelevat paljon. Osa suhtautuu tekoälyyn innostuneesti ja kokeilee uusia ratkaisuja mielellään, kun taas osa on hyvin varovainen tai jopa kriittinen. Valtaosa näyttää kuitenkin sijoittuvan näiden ääripäiden väliin. He haluavat seurata kehitystä, kokeilla uusia työkaluja harkiten ja muodostaa oman näkemyksensä vähitellen kokemusten karttuessa.

Useampi vastaaja nostaa esiin myös kirjastojen oman roolin tekoälyn aikakaudella. Monen mielestä tärkeintä ei ole se, että kirjastot ottavat käyttöön kaikki uudet tekoälyratkaisut ensimmäisten joukossa. Olennaisempaa on auttaa asiakkaita ymmärtämään, miten tekoäly toimii, missä tilanteissa sen tuottamaan tietoon voi luottaa ja milloin sitä pitää arvioida kriittisesti. Tämä nähdään luontevana jatkona sille työlle, jota kirjastoissa on tehty jo pitkään tiedonhaun, medialukutaidon ja digitaalisten taitojen parissa.

Osa vastaajista tarkastelee asiaa vielä laajemmasta näkökulmasta. He muistuttavat, että kirjastojen resurssit ovat rajalliset ja että samaan aikaan pitäisi huolehtia monista muistakin tehtävistä. Tekoäly on yksi kehityssuunta muiden joukossa, mutta se ei saisi syrjäyttää perinteistä digitukea, lukemisen edistämistä tai muita kirjastojen perustehtäviä. Samalla useissa kommentteissa toivotaan eurooppalaisia ja avoimempia vaihtoehtoja nykyisten suurten teknologiayhtiöiden palveluille. Taustalla näkyy halu löytää ratkaisuja, jotka sopivat paremmin kirjastojen arvoihin ja julkisen sektorin toimintaympäristöön.

Kun kaikkia avoimia vastauksia tarkastelee yhdessä, niistä erottuu kolme erilaista tapaa suhtautua tekoälyyn. Ensimmäisessä tekoäly nähdään luontevana osana muuttuvaa työelämää. Se on hyödyllinen työväline, joka säästää aikaa ja helpottaa monia tehtäviä, kunhan sitä käytetään vastuullisesti ja lopullinen vastuu säilyy ihmisellä. Monelle esimerkiksi Copilot on jo vakiintunut osaksi työpäivää, eikä tekoäly tunnu enää uudelta ilmiöltä vaan yhdeltä työkalulta muiden joukossa.

Toinen näkökulma on selvästi kriittisempi. Siinä korostuvat ympäristövaikutukset, tekijänoikeudet, tiedon luotettavuus sekä huoli suurten teknologiayhtiöiden kasvavasta vallasta. Osa vastaajista kokee myös, että generatiivisen tekoälyn toimintaperiaatteet ovat ristiriidassa kirjastojen perustehtävän kanssa, jonka ytimessä on luotettavan tiedon tarjoaminen ja kriittisen ajattelun tukeminen.

Suurin osa kommentteista sijoittuu kuitenkin näiden kahden näkökulman väliin. Niissä ei vastusteta tekoälyä, mutta siihen ei myöskään suhtauduta kritiikittömästi. Kehitystä halutaan seurata rauhassa, uusia työkaluja kokeilla silloin, kun niistä on aitoa hyötyä, ja oma näkemys muodostaa kokemusten karttuessa. Moni muistuttaa, ettei kaikkea uutta tarvitse ottaa käyttöön heti, mutta myöskään kehitystä ei kannata torjua pelkän epävarmuuden vuoksi.

Ehkä juuri tämä kuvaa aineistoa kaikkein parhaiten. Vastauksista ei synny vaikutelmaa kahdesta vastakkaisesta leiristä, vaan joukosta ammattilaisia, jotka pohtivat, miten uusi teknologia voidaan sovittaa osaksi kirjastotyötä tavalla, joka tukee alan tärkeimpiä arvoja. Keskustelun ytimessä eivät lopulta ole tekoälytyökalut, vaan luotettava tieto, sivistys, yhdenvertaisuus ja ihmisten kohtaaminen. Ne samat periaatteet, joiden varaan kirjastotyö on rakentunut jo pitkään.

12. Johtopäätökset

Kyselyn perusteella tekoäly on jo löytänyt tiensä kirjastojen arkeen, mutta sen käyttö jakautuu edelleen epätasaisesti. Osa hyödyntää sitä säännöllisesti työssään, osa ei ole ottanut sitä käyttöön lainkaan. Perusymmärrystä löytyy melko paljon, mutta sujuva ja varma käyttö on vielä harvinaisempaa, eikä alalla ole muodostunut yhtä yhtenäistä tapaa toimia.

Suhtautuminen on pääosin avoin ja kiinnostunut, mutta samalla varovainen ja realistinen. Tekoäly nähdään hyödyllisenä apuvälineenä, mutta ei sellaisena, johon voisi tukeutua ilman harkintaa. Moni kaipaa ennen kaikkea selkeyttä arkeen, eli koulutusta, yhteisiä pelisääntöjä ja keskustelua siitä, mihin tekoäly sopii ja missä sen rajat tulevat vastaan. Epävarmuus ei aina liity osaamiseen vaan siihen, ettei ole täysin selvää, mitä on sallittua tehdä.

Käyttöä ohjaavat myös käytännön rakenteet, jotka näkyvät arjessa yllättävän vahvasti. Monessa kunnassa Copilot on käytännössä oletusratkaisu Microsoft-ympäristön kautta, kun taas ChatGPT jää helposti vapaa-ajan kokeiluksi. Tämä vaikuttaa siihen, mitä työssä ylipäätään käytetään, usein enemmän saatavuuden ja linjausten kuin varsinaisen tarpeen perusteella.

Lupakysymys kulkee aineistossa taustalla lähes kaikissa vastauksissa. Reilu puolet kokee, että tekoälyn käyttö on heille sallittua, mutta samalla suuri osa on epävarmoja tai tulkitsee, ettei käyttö ole sallittua. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kiinnostusta olisi, mutta käyttö jää helposti varovaisuuden vuoksi väliin. Moni kuvaa tilannetta niin, että pelkkä epävarmuus riittää jarruttamaan käyttöä enemmän kuin varsinaiset kiellot.

Kirjastoalan arvot näkyvät vastauksissa vahvasti. Ympäristövaikutukset nousevat esiin poikkeuksellisen usein, ja niiden rinnalla korostuvat huoli tiedon luotettavuudesta, tietosuojasta ja eettisyydestä. Luotettavuuden ongelmat näkyvät myös käytännössä, kun tekoäly tuottaa uskottavan näköistä mutta virheellistä tai keksittyä tietoa. Tämä korostuu etenkin asiakaspalvelussa ja tiedonhaun ohjauksessa. Kun asiakkaat käyttävät tekoälyä yhä enemmän, siitä tulee osa kirjaston arkea riippumatta siitä, käyttääkö henkilökunta sitä itse. Digiopastajien työssä tämä näkyy erityisesti, sillä heidän täytyy osata selittää tekoälyn toimintaa ja sen rajoja asiakkaille. Tekoälylukutaidosta onkin tulossa osa kirjaston peruspalvelua.

Ruotsinkielisten vastaajien kokemuksissa nousee esiin erityinen käytännön näkökulma. Käännöstyökalut ovat monelle olennainen osa arkea kaksikielisyyden vuoksi, ja tekoäly toimii tällöin ennen kaikkea työkaluna, ei kokeiluna. Samalla esiin nousee myös huoli siitä, että jatkuva tukeutuminen käännöksiin voi heikentää omaa kielitaitoa. Lisäksi työkalujen laatu vaihtelee kielten välillä, mikä vaikuttaa suoraan luottamukseen ja käyttökokemukseen.

Koulutustarve on laaja ja monipuolinen. Kaivataan sekä perusymmärrystä että syvempää osaamista erityisesti etiikasta, lainsäädännöstä ja käytännön soveltamisesta. Pelkkä työkalujen opettelu ei riitä, vaan rinnalle tarvitaan ymmärrystä siitä, milloin tekoälyä kannattaa käyttää ja milloin ei. Samalla korostuu

vertaisoppiminen. Moni haluaa nähdä konkreettisesti, miten kollegat ovat ottaneet tekoälyn käyttöön omassa työssään.

Kenttä on selvästi jakautunut, mutta ei yksinkertaisesti kahteen leiriin. Osa käyttää tekoälyä aktiivisesti ja kehittää siihen jopa omia ratkaisuja, osa suhtautuu varauksella ja osa kieltäytyy käytöstä periaatteellisista syistä, jotka liittyvät esimerkiksi ympäristöön, etiikkaan tai tekijänoikeuksiin. Eri näkemykset elävät usein samoissa työyhteisöissä rinnakkain.

Tämä näkyy myös työn sisällöissä. Tekoälyä käytetään jo nyt ideoinnissa, viestinnässä, tekstien muokkaamisessa, kääntämisessä ja rutiinitehtävissä. Tapahtumatyössä se auttaa erityisesti suunnittelussa ja ideoinnissa, kuten teemojen kehittämisessä tai materiaalien valmistelussa. Kirjavinkkauksessa sitä käytetään paikoin ideoiden tukena, mutta samalla korostuu ajatus siitä, että varsinainen työ perustuu edelleen ihmisen omaan lukeneisuuteen ja vuorovaikutukseen asiakkaan kanssa.

Yksi selkeimmistä havainnoista on, että pelkkä lupa käyttää tekoälyä ei vielä johda sen käyttöön. Vaikka enemmistö kokee käytön sallituksi, vain pieni osa käyttää sitä säännöllisesti. Tämä kertoo siitä, että esteet eivät ole vain teknisiä tai sääntöpohjaisia, vaan liittyvät arjen käytäntöihin. Käyttöönotto vaatii aikaa kokeilla, konkreettisia esimerkkejä ja varmuutta siitä, että oma tapa käyttää tekoälyä on turvallinen ja järkevä.

Digiopastajien työssä tämä korostuu erityisesti. He kohtaavat asiakkaita, jotka käyttävät tekoälyä ilman selkeää ymmärrystä sen rajoista, mikä tekee tekoälylukutaidosta osan kirjaston peruspalvelua. Kyse ei ole vain henkilöstön osaamisen kehittämisestä vaan myös asiakkaille välittyvästä tuesta.

Kokonaisuutena tulokset kuvaavat siirtymävaihetta. Tekoäly ei ole enää uusi ilmiö, mutta ei myöskään vielä vakiintunut osa kirjastotyötä. Sen käyttö lisääntyy, mutta osaamisessa, luottamuksessa ja käytännöissä on edelleen suuria eroja. Kyse ei ole vain yksittäisestä työkalusta, vaan laajemmasta muutoksesta tavassa tehdä työtä ja käsitellä tietoa.

Lopulta keskeinen kysymys ei ole se, ottaako tekoälyn käyttöön vai ei, vaan se, miten se asettuu osaksi kirjaston perustehtävää. Tulosten perusteella ratkaisevaa on, että henkilöstö saa selkeyttä, tukea ja aikaa oppia, jotta tekoäly ei jää irralliseksi kokeiluksi tai epävarmaksi harmaaksi alueeksi, vaan löytää luontevan paikkansa arjen työssä.

13. Menetelmälliset huomiot

Kysely sisälsi sekä monivalintakysymyksiä että avoimia vastauksia. Monivalinnat tuottivat vertailukelpoista lukutietoa, kun taas avoimet vastaukset toivat siihen mukaan sävyjä ja merkityksiä, joita pelkät prosentit eivät tavoita. Suuri osa raportin keskeisistä havainnoista syntyy juuri näiden kahden aineiston rinnakkaisesta tarkastelusta.

Vastaajajoukko

Vastaajia oli 575, mikä tarjoaa kattavan kuvan suomalaisesta kirjastoammattilaisten kentästä. Kaikki AKE-alueet ovat mukana, ja vastaajajakauma seuraa melko hyvin alan alueellisia työntekijämääriä. Kokonaisuutena aineisto antaa perustellun ja monipuolisen kuvan tilanteesta, eikä jää vain yksittäisten ryhmien näkökulmaksi.

Avoimien vastausten käsittely

Avoimia vastauksia käsiteltiin teemoittelemalla ja koodaamalla. Laajan aineiston vuoksi raporttiin on nostettu toistuvimmat ilmiöt ja niitä hyvin kuvaavat näkökulmat. Yksityiskohtia ja yksittäisiä poikkeavia sävyjä on jäänyt raportin ulkopuolelle, mutta kokonaiskuva säilyy aineistossa selkeänä.

Tulkinnan rajat

Tulkinnassa on hyvä huomioida muutama raja. Osa kysymyksistä perustuu itsearviointiin, jolloin vastaukset eivät ole täysin tarkkoja vaan heijastavat vastaajien omaa käsitystä osaamisestaan. Avoimissa vastauksissa puolestaan korostuvat usein voimakkaammat näkemykset, koska ne motivoivat kirjoittamaan pidemmin. Nämä tekijät eivät muuta tulosten suuntaa, mutta ne auttavat ymmärtämään niiden luonnetta.

Tekoälyn hyödyntäminen raportissa

Raportin laatimisessa hyödynnettiin myös Anthropicin Claude-tekoälyä sekä ChatGPT:tä. Niitä käytettiin aineiston jäsentämisen tukena, toistuvien teemojen hahmottamiseen ja tekstin muokkaamiseen. Molemmat toimivat apuna erityisesti laajan aineiston jäsentelyssä ja tekstin viimeistelyssä. Varsinaiset tulkinnat, johtopäätökset ja raportin sisältö ovat kuitenkin tekijän vastuulla.

